

ISSN 2076–1554

Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова

ВГО Українська академія наук

Видавництво «Гілея»

Гілея

*Науковий вісник
збірник наукових праць*

- *Історичні науки*
- *Філософські науки*
- *Політичні науки*

Випуск 128 (№ 1)

Київ – 2018

ЗМІСТ

ІСТОРИЧНІ НАУКИ

Заторський о. Н. Хронологічні маркери в тексті «Послання Мисаїла» та проблема датування грамоти	7
Левицький В. О. Становище легкої промисловості Правобережної України в другій половині XIX – на початку XX століття	12
Леснича П. С. Просторова семантика міст Волинської губернії (друга половина XIX – початок XX ст.)	16
Житник Л. О. Розвиток освіти в общинах старообрядців в другій пол. XIX – поч. XX ст. та їх внесок в історію педагогіки України	19
Гай–Нижник П. П. Українська дипломатія в Німеччині у 1918 році: заснування і діяльність Посольства УНР та Української Держави в Берліні	22
Казакевич О. М. Українська мова в національній політиці Австро–Угорської імперії	38
Чернега П. М., Фесенко В. В. Адміністративно–територіальний устрій та органи місцевого самоврядування польської етнічної меншини в УСРР (1923–1932 рр.)	44
Ващенко А. П. Корсунський педагогічний технікум як осередок краєзнавчого руху на Черкащині у 20–30–х рр. XX ст.	49
Семергей Н. В. Національно–культурне відродження в історіо– та політософії Михайла Драгоманова: історіографічний контекст	53
Салата Г. В. Професор Л. Д. Проскураков (1858–1926 рр.): штрихи до реконструкції радянського періоду життя і діяльності	56
Коцур Р. В. Питання субтропічного плодівництва у «таджицький» період науково–організаційної та педагогічної діяльності професора В. Ф. Ніколаєва (1889–1974)	59
Мочернюк Я. М. Участь поміщиків Київської губернії в експорті хліба в країни Західної Європи в пореформений період	63
Kharkevych N. V. Przesiedlenia ukraińców w Polsce w USRR w latach 1944–1947 (Переселення українців з Польщі в УРСР у 1944–1947 рр.)	66
Подобед О. А. Українська скульптура у повоєнній Західній Німеччині	69
Лук'яненко О. В. Его–документи про життя студентів Полтавського педінституту впродовж німецько–радянської війни (Ч.3)	74
Мельник А. М. Житлова проблема як складова повсякденного життя робітників підприємств чорної металургії УРСР (1950–1960–і рр.)	76
Поспелов А. С. Перша бойова перемога Українського флоту – військово–морське зіткнення на траверзі Чорноморська 8 вересня 2016 року	80
Чеканов В. Ю. «Безвременье» в массовом и историческом сознании («Позачасовість» у масовій та історичній свідомості)	84
Бараненко С. М. Історико–біографічні та просопографічні дослідження дворянства у сучасній українській історіографії	87
Бей Н. О. Еволюція наукових основ виробництва автомобілів на Луцькому автомобільному заводі у другій половині XX – на початку XXI століть	90
Біловус Л. І. Роль українців США в утвердженні державності України (на матеріалах україномовної періодики діаспори)	93
Буковський І. В. Деякі моменти морального нормування в професійній етиці музейного працівника	96
Ігнатенко М. М. Адаптація аграрної галузі України до світового продовольчого ринку: сутність проблеми та тенденції змін	100
Ісаєнко О. О. Поняттєвий апарат медіаосвітньої сфери	103
Литвин К. В. Соціальне забезпечення чинів місцевих органів політичної поліції південно–західних губерній Російської імперії	106
Малець О. О. Комінтерн у зовнішній політиці радянської Росії у першій половині 1920–х рр.	110
Ганський В. О. Ідеологічні імперативи туристичної політики урядів міжвоєнної Польщі у східних воєводствах	114
Рагимли Г. Шейх Ибрагим как глава ордена Сефевийе (Шейх Ибрагим як глава ордена Сефевийя)	117
Садигова Х. Ф. Национальные и этнические кварталы Баку (Національні і етнічні квартали Баку)	119
Садррадинова Г. Э. Мятеж Тепеделенли Али пашы (Заколот Тепеделенлі Алі паші)	122
Амирова Я. Ф. Из истории Азербайджано–Турецких отношений в 20–е годы XX века (З історії Азербайджансько–Турецьких відносин в 20–і роки XX століття)	125
Гаджиев Э. Об антиазербайджанской деятельности международных организаций армянской диаспоры во время агрессии Армении против Азербайджана (Про антиазербайджанську діяльність міжнародних організацій вірменської діаспори під час агресії Вірменії проти Азербайджану)	128
Кавказлы Г. А. Османский санджак Союкбулак (согласно данным Пространного реестра Мараги 1728 г.) (Османський санджак Союкбулак (згідно з даними Розлогого реєстру Марагі 1728 р.)	132
Керимли И. Кахетинское восстание 1812 года и участие в нем азербайджанцев (Кахетинське повстання 1812 року і участь в ньому азербайджанців)	137
Мамедова С. А. Национальный вопрос в Азербайджанской ССР в 50–60–х годах XX века (Національне питання в Азербайджанській РСР в 50–60–х роках XX століття)	142
Маммадова Камандари. Эффективные результаты лоббистской деятельности азербайджанской диаспоры в Соединенных Штатах Америки (Ефективні результати лобійської діяльності азербайджанської діаспори в Сполучених Штатах Америки)	144
Піковська Т. В. Національні програми польських політичних партій в Першій Чехословацькій республіці (1918–1938)	148

ФІЛОСОФСЬКІ НАУКИ

Bondar O. V. Das Problem des Wissenskriterium in Philosophie Hegels: ist die nichtkriteriale Begründung des Wissens möglich? (Проблема критерію знання в філософії Гегеля: чи можливо некрітеріальне обґрунтування знання?)	151
Тройно–Фунтусова Н. В. Проблема свободи в філософії П. О. Флоренського	156

радикальних змін у сільському господарстві. Тобто дотримувались об'єктивних економічних законів. Це робилося з метою посилення соціального сприйняття перетворень, оскільки продовольчий додаток формував позитивний емоційний настрій громадян, адекватне сприйняття ними політичних рішень. В Україні було обрано модель перетворень, яка передбачала швидко переструктуризацію ресурсів і засобів виробництва. Практично мало, що робилось у плані створення ефективної системи виробничих відносин, зміни старого (консервативного) менталітету селян. Як результат, прискорення нав'язування змін непередбаченої селянській свідомості часто викликало несприйняття, а то і відторгнення пропонованих змін. Часто перехід до ринку видавався як самоціль, а не засіб створення соціально орієнтованої економіки.

Список використаних джерел

1. Саблук П. Т. Основні напрями підвищення ролі аграрної науки в умовах трансформації агропромислового виробництва до ринкових відносин / П. Т. Саблук // Економіка АПК. – 2005. – №9. – С.3–9.
2. Саблук П. Т. Стабільні економічні умови як фактор послідовного підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва / П. Т. Саблук // Економіка АПК. – 2003. – №1. – С.12–17.
3. Коваленко Ю. С. Наукові засади та основні тенденції формування аграрного ринку в Україні / Ю. С. Коваленко // Економіка АПК. – 2004. – №3. – С.19–29.
4. Коваленко Ю. С. Концептуальні основи організації сільськогосподарського ринку в Україні / Ю. С. Коваленко // Економіка АПК. – 1999. – №1. – С.105–108.
5. Макаренко П. М. Причини аграрної кризи і недооцінка ролі держави в умовах ринкових перетворень / П. М. Макаренко // Економіка АПК. – 2002. – №4. – С.22–29.
6. Гайдучський П. І. Аграрний ринок: уроки і завдання / П. І. Гайдучський // Економіка АПК. – 2002. – №5. – С.3–9.
7. Бондар О. С. Економічні умови функціонування регіонального аграрного ринку / О. С. Бондар // Економіка АПК. – 2003. – №8. – С.133–137.
8. Аболкин Л. И. Роль государства и борьба с экономическими догмами / Л. И. Аболкин // Экономист. – 1998. – №9. – С.3–4.
9. Крисальний О. В. Теоретико-методологічні засади розвитку спеціалізації і сільськогосподарської кооперації в постреформованому аграрному виробництві / О. В. Крисальний // Економіка АПК. – 2007. – №6. – С.3–10.
10. Крисальний О. В. Формування системи державної підтримки розвитку агропромислового виробництва в Україні / О. В. Крисальний // Економіка АПК. – 1998. – №7. – С.8–14.

References

1. Sabluk P. T. Osnovni naprjamy pidvyshhennja roli agrarnoi nauky v umovah transformacii' agropromyslovogo vyrobnytva do rynkovykh vidnosyn / P. T. Sabluk // Ekonomika APK. – 2005. – №9. – С.3–9.
2. Sabluk P. T. Stabil'ni ekonomichni umovy jak faktor poslidovnoho pidvyshhennja efektyvnosti sil's'kogospodars'kogo vyrobnytva / P. T. Sabluk // Ekonomika APK. – 2003. – №1. – С.12–17.
3. Kovalenko Ju. S. Naukovi zasady ta osnovni tendencii' formuvannja agrarnogo rynku v Ukraini / Ju. S. Kovalenko // Ekonomika APK. – 2004. – №3. – С.19–29.
4. Kovalenko Ju. S. Konceptual'ni osnovy organizacii' sil's'kogospodars'kogo rynku v Ukraini / Ju. S. Kovalenko // Ekonomika APK. – 1999. – №1. – С.105–108.
5. Makarenko P. M. Prychyny agrarnoi' kryzy i nedoocinka roli derzhavy v umovah rynkovykh peretvoren' / P. M. Makarenko // Ekonomika APK. – 2002. – №4. – С.22–29.
6. Gajduc'kyj P. I. Agrarnyj rynok: uroky i zavdannja / P. I. Gajduc'kyj // Ekonomika APK. – 2002. – №5. – С.3–9.
7. Bondar O. S. Ekonomichni umovy funkcionuvannja regional'noho agrarnogo rynku / O. S. Bondar // Ekonomika APK. – 2003. – №8. – С.133–137.

8. Abolkin L. I. Rol' gosudarstva i bor'ba s jekonomicheskimi dogmami / L. I. Abolkin // Ekonomist. – 1998. – №9. – С.3–4.

9. Krysal'nyj O. V. Teoretyko-metodologichni zasady rozvytku specializacii' i sil's'kogospodars'koi' kooperacii' v postreformovanomu agrarnomu vyrobnytvi / O. V. Krysal'nyj // Ekonomika APK. – 2007. – №6. – С.3–10.

10. Krysal'nyj O. V. Formuvannja systemy derzhavnoi' pidtrymky rozvytku agropromyslovogo vyrobnytva v Ukraini / O. V. Krysal'nyj // Ekonomika APK. – 1998. – №7. – С.8–14.

Ihnatenko M. M., PhD of History, professor, department of the history, science of law and methods of teaching, «Hryhoriy Skovoroda State Pedagogical University of Pereyaslav-Khmelnytsky» (Ukraine, Pereyaslav-Khmelnytsky), 8117836@ukr.net

Adaptation of the Ukrainian agricultural domain to the world food market: the core of the problem and tendencies of its changes

The article analyzes the attempts of adaptation of the Ukrainian agricultural domain (after proclamation of independence) to the world food market. It was established that the main problem was the transfer from a command economy model to market economy model. The market stopped to serve the economy or its certain parts, the market began to coordinate the production and the whole economy. Consequently, the agricultural market started to serve as a system of institutions, methods and resources, the main task of which were the agricultural production's coordination and management on the basis of exchange processes for the purpose of the satisfaction of the population's consumption needs. It was found out that food markets tended to work spontaneously, were deprived of external targeted influence and were formed in the shadows of actual flow of goods and services. The state didn't manage to solve the problem of adaptation of the Ukrainian agricultural domain to the world food market. In the academic paper were used such general and specific principles as scientific, historical, impartial, systemic and pluralistic approaches.

Keywords: agricultural domain, market economy, reforms, food market, agricultural policy, export, peasantry, economic crisis.

***

УДК 37

Ісаєнко О. О.,
кандидат історичних наук, доцент, Київський
університет ім. Бориса Грінченка (Україна, Київ),
o.isaienko@kubg.edu.ua

ПОНЯТТЄВИЙ АПАРАТ МЕДІАОСВІТНЬОЇ СФЕРИ

Представлено предметний аналіз основних категорій і понять медіаосвітньої сфери: медіакультура, медіаосвіта, медіаграмотність, критичне мислення, медіакомпетентність, вміщених у наукових фахових публікаціях, з метою визначити і з'ясувати їхнє змістове навантаження, сутнісні характеристики та головні ознаки. За результатами дослідження можемо констатувати, що медіаосвітня сфера є вкрай важливою, особливо для підростаючого покоління, оскільки вона формує світоглядну позицію, ціннісні характеристики індивіда, критичне сприйняття медіасвіту, забезпечує захист від шкідливого медіавпливу та інших загроз і ризиків, що несуть численні медіатексти, дає можливість оцінювати, створювати і передавати медіаповідомлення у різноманітних формах і жанрах, а також аналізувати складні процеси соціокультурного і політичного контексту функціонування медіа в суспільстві, розумітися на кодових і репрезентативних системах, що використовують медіа.

Ключові слова: медіаосвіта, медіаграмотність, медіакультура, медіаспоживання.

Актуалізація медіакультурної галузі тісно пов'язана з шаленим розвитком інформаційно-комунікативних технологій – Інтернет, цифрові медіа, соціальні мережі, мобільні гаджети тощо. Технічний, технологічний, комунікаційний та загалом функціональний розвиток зарубіжних та вітчизняних засобів масової комунікації за останні два десятиліття підштовхнув громадськість, професійні об'єднання та соціальні інституції до вирішення питань, пов'язаних із компетентним споживанням різними соціальними,

віковими, демографічними спільнотами медіатекстів, які у величезному обсязі створюються численними медіавиробниками. Саме в 2000–х рр. ЮНЕСКО стало приділяти цій проблемі значну увагу, а провідні країни світу почали впроваджувати медіаосвітні програми. З 2010 р. і в нашій державі функціонує «Концепція впровадження медіаосвіти в Україні» (далі – Концепція) [5], розроблена в Національній академії педагогічних наук України (НАПН).

Перед тим, як говорити про завдання, наміри, очікування, результати медіаосвіти, перш за все, варто визначитися, чого саме ми хочемо досягнути у даній проблематиці. Для цього варто проаналізувати поняттєвий апарат медіаосвітньої сфери, в якому закладено орієнтири і пріоритети.

Тож, розпочнемо з поняття «медіакультура». В Концепції дане визначення розбите на дві частини, в першій з яких медіакультура визначається як «культура сприймання і виробництва соціальними групами та соціумом у цілому сукупності інформаційно–комунікаційних засобів, що функціонують у суспільстві, знакових систем, технологій комунікації, пошуку, збирання, виробництва і передавання інформації» [5, с. 7–8]. На жаль, в ній не міститься таких складових медіакультури як медіатекст, медіаповідомлення, медіавиробник, медіаканал, медіасфера тощо. У другій частині зазначається, що «на особистісному рівні медіакультура означає здатність людини ефективно взаємодіяти з мас–медіа, адекватно поводитися в інформаційному середовищі, здійснювати ціннісно–вольову рефлексивну регуляцію інформаційної поведінки» [5, с. 8]. І саме вона є визначальною з точки зору розуміння природи, сутності медіакультури: ефективна взаємодія з мас–медіа, адекватне поведіння в інформаційному середовищі, регуляція інформаційної поведінки. Таким чином, можна зробити висновок про чітке та предметне розуміння галузі медіакультури, в якій медіаосвіта займає вагоме місце.

Розглянемо визначення «медіаосвіти», яке міститься в експериментальній програмі базового навчального курсу для студентів вищих навчальних закладів: «медіаосвіта – напрям у педагогіці, спрямований на вивчення масовокомунікативної й інформаційної природи ЗМІ (преси, телебачення, радіо, кіно, відео і т. ін.) та принципів їх використання для актуалізованого оволодіння основами знань» [10, с. 1]. Можливо, не досить доречним є починати дане визначення з того, що це «напряму педагогіці», оскільки це формальна ознака. Набагато ціннішим є поєднання «масовокомунікативної та інформаційної природи ЗМІ» (а краще – медіа), оскільки це репрезентація таких складових медіасередовища як масовість, масова комунікація, одностороння та двостороння комунікація, масовий вплив, медіавплив, медіаконтроль, медіаканал, медіавиробник, медіаспоживач, медіатекст, медіаповідомлення тощо.

Логічним продовженням огляду «медіаосвіти» є визначення, представлено в Концепції: «медіаосвіта – частина освітнього процесу, спрямована на формування в суспільстві медіакультури, підготовку особистості до безпечної та ефективної взаємодії із сучасною системою мас–медіа, включаючи як традиційні (друковані видання, радіо, кіно, телебачення), так і новітні (комп'ютерно

опосередковане спілкування, інтернет, мобільна телефонія) медіа з урахуванням розвитку інформаційно–комунікаційних технологій» [5, с. 7]. Ключовою фразою можна вважати «підготовку особистості до безпечної та ефективної взаємодії з мас–медіа». Власне, «взаємодію» у даному випадку можна розглядати як сукупність таких розумово–діяльнських процесів – критичне сприйняття, компетентне споживання, предметний аналіз, формування власної позиції, світогляду, ставлення до медіа тощо.

Наступні два визначення містяться в дисертаційних дослідженнях педагогів–науковців. Медіаосвіта в одному з них розуміється «як процес розвитку особистості засобами й на матеріалі засобів масової комунікації (медіа), формування культури спілкування з медіа, творчих, комунікативних умінь, критичного мислення, умінь повноцінного сприйняття, інтерпретації, аналізу та оцінки медіатекстів, навичок творчого самовираження на основі сучасних медіа» [4, с. 9]. В іншому автор, здійснивши систематизацію наукових констатацій дослідників, тлумачить медіаосвіту як «феномен, що створюється у медіапросторі на основі інтеграції освіти й інформаційно–комунікаційних технологій і виступає як спосіб осягнення медіакультури, в основі якого лежить усебічне осмислення діяльності медіа, а також як особливий тип навчально–творчого мікросередовища, що забезпечує плідну й адекватну взаємодію особистості з медіакультурою на основі формування комплексу медіакомпетенцій та створення гіпермедійного навчального процесу» [3, с. 7]. Доволі об'ємні визначення, які дають уявлення про сутність, предмет, природу, завдання медіаосвіти.

Нарешті, ми дісталися до визначення медіаосвіти, запропоноване ЮНЕСКО: «медіаосвіта – це навчання теорії та практичних умінь для опанування сучасних мас–медіа, які розглядаються як частина спеціальної, автономної галузі знань у педагогічній теорії та практиці. Її слід відрізнити від використання медіа як допоміжних засобів у викладанні інших галузей знань...» [7, с. 8]. Лаконічне, проте доволі зрозуміле визначення, яке дає чіткий сигнал щодо заповнення освітньої лакуни в сучасних умовах.

Наступні два визначення є доволі схожими і вони мають чіткий вектор – формування медіаграмотності. Автори навчальної програми «Медіаосвіта (медіаграмотність)» так розуміють медіаосвіту – це «формування медіаграмотності на матеріалах та за допомогою засобів масової інформації, кінцева мета якої критичне сприйняття медіаповідомлень» [9, с. 8]. А. Литвин, у свою чергу, вважає, що «медіаосвіта – це навчання на матеріалі та за допомогою ЗМІ, кінцева мета якого – медіаграмотність, здатність до критичного сприйняття медіаповідомлень» [2, с. 14].

І. Мицишин та Н. Троханяк у спільній статті 2006 р. дали таке визначення: «медіаосвіта – це процес, що триває протягом усього життя. Її завданням є розвиток здібностей до сприйняття, створення, аналізу, оцінювання медіатекстів, до розуміння соціокультурного і політичного контексту функціонування медіа в сучасному житті, кодових і репрезентативних систем, що використовують медіа» [8, с. 163–164]. Воно є доволі презентативним і дає відповіді на питання – що і коли потрібно вивчати і для чого це потрібно робити.

Тож, проаналізувавши визначення «медіаосвіти», можемо дійти до висновку, що метою здобуття медіаосвіти є формування в особи медіаграмотності. Як же фахівці і науковці розуміють це поняття?

Наведені визначення «медіаграмотності» дають уявлення про компетенції, якими повинна оволодіти медіаграмотна особа. Канадський науковець Кріс Ворсноп вказує, що «медіаграмотність – це здатність експериментувати, інтерпретувати/аналізувати та створювати медіатексти» [7, с. 10]. Американський науковець Роберт К'юбі зазначає, що «медіаграмотність – це здатність використовувати, аналізувати, оцінювати та передавати повідомлення у різних формах» [7, с. 10].

Ю. М. Казаков у дисертаційному дослідженні розуміє медіаграмотність «як уміння аналізувати, оцінювати, інтерпретувати, створювати медіатексти у різних формах» [4, с. 9–10]. Досліджуючи педагогічні умови застосування медіаосвіти в процесі професійної підготовки майбутніх учителів дисертант, розвиваючи власну думку, продовжує: «медіаграмотність майбутнього вчителя передбачає знання закономірностей розуміння і сприйняття інформації, психологічних аспектів впливу медіа на спосіб життя, стосунки та цінності особистості, використання ключових концепцій медіаосвіти для аналізу медіатекстів, формування умінь і навичок пошуку інформації, інтерпретації та критичного аналізу медіатексту, створення власних медіатекстів, адекватних завданням і умовам комунікації» [4, с. 10].

Автори підручника для студентів вищих педагогічних навчальних закладів вважають, що медіаграмотність (медіакомпетентність) «полягає в сукупності мотивів, знань, умінь і можливостей, що сприяють добиранню, використанню, критичному аналізу, оцінюванню, створюванню та передаванню медіатекстів різних форм, жанрів, а також аналізу складних процесів функціонування медіа в суспільстві» [7, с. 10].

Автори навчальної програми «Медіаосвіта (медіаграмотність)» дають наступне визначення: «медіаграмотність – частина медіаосвіти, що дозволяє споживачам критично аналізувати медіаповідомлення з тим, щоб бачити там пропаганду, цензуру, однобокність в новинах і програмах суспільного інтересу, свідомо сприймати і критично тлумачити інформацію, відділяти реальність від її віртуальної симуляції, осмислювати владні стосунки, міфи і типи контролю, які вони культивують, причини таких дій, а також розуміти структурні елементи, які впливають на інформацію (власник медіа, модель фінансування, політичні уподобання тощо)» [9, с. 7].

Розглянемо поняття «медіаграмотність», яке міститься в Концепції: «медіаграмотність – складова медіакультури, яка стосується вміння користуватися інформаційно–комунікативною технікою, виражати себе і спілкуватися за допомогою медіазасобів, успішно здобувати необхідну інформацію, свідомо сприймати і критично тлумачити інформацію, отриману з різних медіа, відділяти реальність від її віртуальної симуляції, тобто розуміти реальність, сконструйовану медіаджерелами, осмислювати владні стосунки, міфи і типи контролю, які вони культивують» [5, с. 8]. Дане визначення зачіпає різні аспекти і складові медіасередовища і у повній мірі визначає обсяг та повноту компетенцій, якими повинна володіти медіаграмотна людина. Його можна було б вважати ідеальним, якби «вміння користуватися

інформаційно–комунікативною технікою» містилося наприкінці визначення.

О. Т. Барішполець в «Українському словнику медіакультури» визначає медіаграмотність як «1) сукупність мотивів, знань, навичок, умінь та можливостей, що сприяють сприйманню, добору, використанню, критичному аналізу медійної інформації, причитуванню «підтекстів» і їх тлумаченню, здатність використовувати засоби масової комунікації для задоволення інформаційних потреб, оцінювати, створювати і передавати повідомлення різноманітних форм, жанрів, а також аналізувати складні процеси соціокультурного і політичного контексту функціонування медіа в суспільстві. Базується на моделі, яка заохочує людей критично ставитися до того, що вони дивляться, слухають, читають; 2) комплекс навичок та умінь користуватися технікою мас–медіа та спілкуватися за їх допомогою» [1, с. 40]. Авторка визначає наступні критерії (або краще – рівні) медіаграмотності (від нижчого до вищого): медіаактивність, аналітичність, селективність.

Останні кілька визначень є об'ємними, у той же час предметними, в яких чітко фіксується і наголошується на головних складових медіаграмотності, критичне мислення з яких посідає провідну роль. Зокрема, у навчально–методичному посібнику «Медіакультура особистості» зазначається, що «критичне мислення – здатність самостійно вказувати на причини загальноприйнятих стандартів або заперечувати їх, висуваючи переконливі аргументи. Це мислення є нестандартним і не ґрунтується на алгоритмах чи інших механічних процедурах» [6, с. 429].

Категорія «медіакомпетентність» є синонімічною та близькою за сутністю до таких понять як «медіаграмотність» і «медіаосвіченість» і має рівень «Рго».

В навчальній програмі «Медіаосвіта (медіаграмотність)» автори розглядають медіакомпетентність як «розуміння видів медіа та їх впливу на людину і суспільство». Продовжуючи власну думку, науковці відзначають, що «медіакомпетентність – вміння користуватися різними медіатехнологіями, вести пошук необхідної інформації, робити правильний вибір її та створювати медіапродукти» [9, с. 8]. Доволі зрозуміле викладення «медіакомпетентності», що містить набір умінь та навичок, якими має володіти медіакомпетентний споживач.

У вже згаданому посібнику «Медіакультура особистості» медіакомпетентність визначається як здатність розрізняти відповідну та невідповідну інформацію, відмежовувати правдиву від неправдивої, відокремлювати реальність від віртуальної реальності, а також наголошується, що реалізація медіакомпетентності неможлива без інформаційної та комунікативної компетентності [6, с. 195]. Маємо досить прямолінійне, проте зрозуміле визначення із категорії «що таке добро, а що – зло».

В Концепції визначення даного поняття перегукується з іншими напрацюваннями науковців НАПН, проте це аж ніяк не змінює його цінного змістового навантаження: «медіакомпетентність – рівень медіакультури, що забезпечує розуміння особистістю соціокультурного, економічного і політичного контексту функціонування медіа, засвідчує її здатність бути носієм і передавачем медіакультурних цінностей, смаків і стандартів,

ефективно взаємодіяти з медіапростором, створювати нові елементи медіакультури сучасного суспільства, реалізувати активну громадянську позицію» [5, с. 8].

Останні два визначення «медіакомпетентності» є дуже інформативними і абсолютно чітко визначають характеристики, якими повинна володіти медіакомпетентна особа.

Тож, підсумувавши викладене, можемо констатувати, що медіаосвітня сфера є вкрай важливою, особливо для підростаючого покоління, оскільки вона формує світоглядну позицію, ціннісні характеристики індивіда, критичне сприйняття медіасвіту, забезпечує захист від шкідливого медіавпливу та інших загроз і ризиків, що несуть численні медіатексти, дає можливість оцінювати, створювати і передавати медіаповідомлення у різноманітних формах і жанрах, а також аналізувати складні процеси соціокультурного і політичного контексту функціонування медіа в суспільстві, розумітися на кодових і репрезентативних системах, що використовують медіа.

Список використаних джерел

1. Баришполець О. Т. Український словник медіакультури / НАПН, Ін-т соц. та політ. психології. – К.: Міленіум, 2014. – 194 с.
2. Іванов В. Медіаосвіта та медіаграмотність: до проблеми визначення термінів // Іванов В., Волошенюк О., Кульчинська Л. Медіаосвіта та медіаграмотність: короткий огляд / Акад. Укр. Преси. – К.: Академія Акад. Укр. Преси, 2011. – С.3–27.
3. Імерідзе М. Б. Формування медіаосвітньої компетентності майбутніх учителів суспільно-гуманітарних дисциплін у процесі професійної підготовки: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Чернігів. нац. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. – Чернігів: [б. в.], 2016. – 20 с.
4. Казаков Ю. М. Педагогічні умови застосування медіаосвіти в процесі професійної підготовки майбутніх учителів: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Луганськ. нац. пед. ун-т ім. Тараса Шевченка. – Луганськ: [б. в.], 2007. – 20 с.
5. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (нова редакція) [Електронне видання] / Ін-т соц. та політ. психології НАПН України. – К.: [б. в.], 2016. – 16 с.
6. Медіакультура особистості: соціально-психологічний підхід: навч.-метод. посіб. / за ред. Л. А. Найдонової, О. Т. Баришпольської; НАПН, Ін-т соц. та політ. психології. – К.: Міленіум, 2010. – 440 с.
7. Медіаосвіта та медіаграмотність: підруч. для студ. вищ. пед. навч. закл. та слухачів Ін-тів підвищ. кваліфікації вчителів / [ред.-упоряд. В. Ф. Іванов, О. В. Волошенюк; за наук. ред. В. В. Різун]. – К.: Акад. Укр. Преси, 2012. – 352 с. – (Бібліотека масової комунікації / Акад. укр. преси).
8. Мицишин І., Троханяк Н. Медіаосвіта як засіб формування медіакультури сучасної молоді // Вісн. Львів. ун-ту. Сер. пед. – 2006. – Т.21, Ч.1. – С.161–166.
9. Навчальна програма «Медіаосвіта (медіаграмотність)» / Ін-т інновац. технологій і змісту освіти, Акад. Укр. Преси; [розроб.: К. М. Левківський та ін.]. – К.: [б. в.], 2011. – 95 с.
10. Онкович Г. В. Медіаосвіта: експерим. прогр. баз. навч. курсу для студ. вищ. навч. закл. / НАПН, Ін-т вищої освіти. – К.: Логос, 2010. – 40 с.

References

1. Baryshpolets' O. T. Ukrayins'kyu slovnyk mediakul'tury / NAPN, In-t sots. ta polit. psykholohiyi. – K.: Milenium, 2014. – 194 s.
2. Ivanov V. Mediaosvita ta mediahramotnist': do problemy vyznachennya terminiv // Ivanov V., Voloshenyuk O., Kul'chyn'ska L. Mediaosvita ta mediahramotnist': korotkyu ohlyad / Akad. Ukr. Presy. – K.: Akad. Ukr. Presy, 2011. – S.3–27.
3. Imeridze M. B. Formuvannya mediaosvitn'oyi kompetentnosti maybutnikh uchyteliv suspil'no-humanitarnykh dystsyplyn u protsesi profesiynoyi pidhotovky: avtoref. dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.04 / Chernihiv. nats. ped. un-t im. T. H. Shevchenka. – Chernihiv: [b. v.], 2016. – 20 s.

4. Kazakov Yu. M. Pedagogichni umovy zastosuvannya mediaosvity v protsesi profesiynoyi pidhotovky maybutnikh uchyteliv: avtoref. dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.04 / Luhans'k. nats. ped. un-t im. Tarasa Shevchenka. – Luhans'k: [b. v.], 2007. – 20 s.

5. Kontseptsiya vprovadzheniya mediaosvity v Ukrayini (nova redaktsiya) [Elektronne vydannya] / In-t sots. ta polit. psykholohiyi NAPN Ukrayiny. – K.: [b. v.], 2016. – 16 s.

6. Mediakul'tura osobystosti: sotsial'no-psykholohichnyy pidkhid: navch.-metod. posib. / za red. L. A. Nayd'onovoyi, O. T. Baryshpol'tsya; NAPN, In-t sots. ta polit. psykholohiyi. – K.: Milenium, 2010. – 440 s.

7. Mediaosvita ta mediahramotnist': pidruch. dlya stud. vyshch. ped. navch. zakl. ta slukhachiv In-tiv pidvyshch. kvalifikatsiyi vchyteliv / [red.-uporyad. V. F. Ivanov, O. V. Voloshenyuk; za nauk. red. V. V. Rizuna]. – K.: Akad. Ukr. Presy, 2012. – 352 s. – (Biblioteka masovoyi komunikatsiyi / Akad. ukr. presy).

8. Myshchyslyn I., Trokhanyak N. Mediaosvita yak zasib formuvannya mediakul'tury suchasnoyi molodi // Visn. L'viv. un-tu. Ser. ped. – 2006. – T.21, Ch.1. – S.161–166.

9. Navchal'na prohrama «Mediaosvita (mediahramotnist')» / In-t innovats. tekhnolohiy i zmistu osvity, Akad. Ukr. Presy; [rozrob.: K. M. Levkiv's'kyu ta in.]. – K.: [b. v.], 2011. – 95 s.

10. Onkovych H. V. Mediaosvita: eksperyem. progr. baz. navch. kursu dlya stud. vyshch. navch. zakl. / NAPN, In-t vyshchoyi osvity. – K.: Lohos, 2010. – 40 s.

Ishaienko O. O., candidate of historical sciences, associate professor, Borys Hrinchenko Kyiv University (Ukraine, Kyiv), o.isaienko@kubg.edu.ua

Conceptual apparatus of the media education sphere

A substantive analysis of the main categories and concepts of the media education sphere is presented: media culture, media education, media literacy, critical thinking, media competence, contained in scientific publications, in order to identify and find out their content load, essential characteristics and main features. According to the results of the study, we can state that the media education sphere is extremely important, especially for the younger generation, as it shapes the outlook, the value characteristics of the individual, the critical perception of the media, protects against harmful media influences and other threats and risks bearing numerous media texts, makes it possible to evaluate, create and transmit media messages in various forms and genres, as well as to analyze complex processes of the sociocultural and political context of the operation of honey and in society, to understand the code and representative systems that use the media.

Keywords: media education, media literacy, media culture, media consumption.

* * *

УДК 94(470+571)«185/191»:351.746.1

Литвин К. В.,
аспірантка, Східноєвропейський національний
університет ім. Лесі Українки (Україна, Луцьк),
katarzyna.litwin@ukr.net

СОЦІАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЧИНІВ МІСЦЕВИХ ОРГАНІВ ПОЛІТИЧНОЇ ПОЛІЦІЇ ПІВДЕННО-ЗАХІДНИХ ГУБЕРНІЙ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ

Досліджено соціальне забезпечення чинів охоронних відділень та губернських жандармських управлінь в південно-західних губерніях Російської імперії. Проаналізовано процес формування фонду заробітної плати та її нарахування жандармам, включаючи добові, відрядні та преміальні, а також кошти, що виплачувалися після представлення до нагороди. Розглянуто умови проживання чинів, способи забезпечення їх житлом, теплим одягом, взуттям тощо. Досліджено утворення та діяльність товариств взаємодопомоги офіцерів Окремого корпусу жандармів.

Ключові слова: політична поліція, соціальне забезпечення, заробітна плата, південно-західні губернії, Російська імперія.

Вивчення досвіду боротьби держави за збереження її політичного ладу було актуальним у всі часи як серед вітчизняних, так й серед зарубіжних вчених. Особлива